

MUTLULUK

Olgunluk Döneminden Seçme Düzyazılar

Hermann Hesse 1877'de Almanya'nın Calw kasabasında doğdu. Eğitim sistemindeki kısıtlamalara ve misyoner babasının dinsel baskılarına direnerek Maulbronn İlahiyat Okulu'ndan ayrıldı. Bir süre kitapçılık yaptıktan sonra 1904'te serbest yazarlığa başladı. Birinci Dünya Savaşı'nda tarafsız kalan İsviçre'ye yerleşerek Alman militarizmi ve milliyetçiliğini yeren yazılar yazdı. Savaş tutsakları ve gözaltına alınanlar için bir dergi çıkardı. 1923'te İsviçre uyruğuna geçti.

Savaş ortamının ve kişisel sorunlarının etkisiyle ağır bir bunalım geçiren Hesse, Jung'un öğrencisi Lang'dan psikanaliz tedavisi gördü. Lang ile dostluğu Hesse'nin ruhbilime ve Jung'a duyduğu ilgiyi körükleyerek iç dünyasını zenginleştirdi. 1911'de Hindistan'a yaptığı yolculuk Doğu kültüründen etkilenmesine yol açtı. Yapıtlarında, kişinin uygarlığın yerleşik kalıplarından kurtularak özbenliğini bulmaya çalışmasını işledi, insanları kendi yaşamlarını kurtarmaya çağırdı ve Doğu gizemciliğini yüceltti.

Hesse, Doğu kültürüne yakınlığıyla, özellikle 1960'larda Amerika'da canlanan Budizm ve Zen Budizmi akımları sırasında en çok okunan yazarlar arasına girdi. Romanları, öyküleri, denemeleri, şiirleri, politik makaleleri ve kültür alanındaki eleştirel yazılarıyla tüm dünyada 100 milyonu aşkın okura ulaşan, 1946'da Nobel Edebiyat Ödülü'nü alan Hesse, 1962'de İsviçre'nin Montagnola kasabasında öldü.

Başlıca kitapları: *Peter Camenzind* (Can, 2003), *Unterm Rad* (Çarklar Arasında; Can, 2002), *Gertrud* (YKY, 2003), *Rosshalde* (YKY, 2003), *Demian* (Can, 2003), *Siddharta* (Can, 2002), *Der Steppenwolf* (Bozkırkurdu; YKY, 2003), *Narziss und Goldmund* (Narziss ve Goldmund; YKY, 2002), *Das Glasperlenspiel* (Boncuk Oyunu; YKY, 2002).

Kâmuran Şipal (1926, Adana - 19 Eylül 2019, İstanbul). İÜEF Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. TDK'nın açtığı öykü yarışmasında aldığı ödülle adını duyurdu (1953). Çağdaş Alman edebiyatından ve Franz Kafka'dan yaptığı önemli çevirilerle de tanındı; Alfred Adler, Ingeborg Bachmann, Wolfgang Borchert, Heinrich Böll, Alfred Brauchle, Bertolt Brecht, Max Brod, Elias Canetti, Sigmund Freud, Gustav Hans Graber, Günter Grass, C. G. Jung, Thomas Mann, R. M. Rilke, Robert Musil, Bernhard Zeller, Hans Zulliger ve Hermann Hesse'den çeviriler yaptı.

Öykü: *Beyhan* (1962), *Elbiseciler Çarşısı* (1964), *Büyük Yolculuk* (1969), *Buhürmeryem* (1971), *Köpek İstasyonu* (1988), *Gece Lambalarının Işığında* (Toplu Öyküler, YKY, 2009). **Roman:** *Demir Köprü* (1998), *Sırrımsın Sırdaşımsın* (YKY, 2010), *Dua Çiçeği* (YKY, 2018). **İnceleme:** *Çağdaş Alman Hikâyesi / 1945'ten Sonra* (1962). **Mektup:** *Dar Bir Çember İçinde* (Behçet Necatigil ile, haz. Serenad Demirhan, YKY, 2018).

Hermann Hesse'nin
YKY'deki kitapları

- Narziss ve Goldmund (2002)
Boncuk Oyunu (2002)
Bozkırkurdu (2003)
Gertrud (2003)
Rosshalde (2003)
Knulp (2004)
Klingsor'un Son Yazı (2005)
Öldürmeyeceksin - Seçme Denemeler (2012)
İnanç da Sevgi de Aklın Yolunu İzlemez (2016)
Klein ve Wagner (2017)
Hermann Lauscher (2020)
Sevabilen Mutludur (2020)
Gece Yarısından Sonra Bir Saat • Novalis (2021)
Mutluluk (2021)
- Hermann Hesse / Bernhard Zeller (2011)

HERMANN HESSE

Mutluluk

Olgunluk Döneminden Seçme Düzyazılar

Öykü - Düşünce - Anı - Günlük

Çeviren
Kâmuran Şipal

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 5893
Modern Klasikler - 87

Mutluluk - Olgunluk Döneminden Seçme Düzyazılar / Hermann Hesse
Çeviren: Kâmuran Şipal
Redaksiyon: Fahri Güllüoğlu

Kitap editörü: Fahri Güllüoğlu

Kapak tasarımı: Davut Yücel
Sayfa tasarımı: Mehmet Ulusel
Grafik uygulama: Akgül Yıldız

Baskı: 12 matbaa
İbrahim Karaođlanođlu Cad. No: 35 Kat: 1
34418 Kađthane - Seyrantepe / İstanbul
Tel: 0212 281 25 80
Sertifika No: 46618

Çeviriye temel alınan baskı: *Sämtliche Werke*, Band 8, Band 11, Band 12, Band 14'ten seçilen metinlerin çeviriye temel alınan baskıları:
Sämtliche Werke, Band 8: Die Erzählungen 3. 1911-1954, Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main, 2003
Sämtliche Werke, Band 11: Autobiographische Schriften I, Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main, 2003
Sämtliche Werke, Band 12: Autobiographische Schriften II, Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main, 2003
Sämtliche Werke, Band 14: Betrachtungen und Berichte 1927-1961, Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main, 2003

1. baskı: İstanbul, Aralık 2021
ISBN 978-975-08-5171-1

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2018
Sertifika No: 44719
© Hermann Hesse

All rights reserved by and controlled through Suhrkamp Verlag Berlin.

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyođlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
facebook.com/yapikrediyayinlari
twitter.com/YKYHaber
instagram.com/yapikrediyayinlari

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İÇİNDEKİLER

Çalınan Bavul • 7
Şeftali Ağacı • 16
Rigi-Günlüğü • 20
Bir Yayılda Yaşantı • 31
Bir Arazinin Betimi • 33
Düş Armağanı • 44
Normalya'dan Haberler • 49
Dilenci • 61
Mutluluk • 80
Ağustosta İki Yaşantı • 91
Baden'de Bir Kaplıca Tedavisinden Notlar • 96
Okul Arkadaşı Martin • 107
Çıkarılan Sözcük • 120
İki Çocuk Öyküsüyle Noel • 124
Kesintiye Uğrayan Ders • 131
Küçükkarga • 146
Cenaze Marşı • 153
Maulbronn'lu Bir Öğrenci • 161
Baca Temizleyicisi • 165
Kaynakça • 170

Çalınan Bavul

Güz mevsiminin geç bir döneminde bir kez daha Baden'in şifalı kaplıcalarının yolunu tutmuş, bir banyo kürünü daha özenle geride bırakmıştım. Bir zamanlardaki kadar sıcağa pek rağbet etmeyip banyoda fazla kalmamış, yaşlı insanlar için uygun düşecek hoş bir sıcaklığı koruyup banyo süresini de ona göre ayarlamıştım. Bu defa da yine havuzdan bir bardak şifalı suyumu içmiş, geceler dışında gündüzleri de pek çok saati yatakta geçirmiştım. Yatağa uzanıp benim artık hayli eskiyip yıpranmış bez dosyamın üzerinde kimi mektuplar kaleme almış, zaman zaman da, çoğunlukla gecenin bir yarısı, birkaç dize çiziktirdiğim olmuştu. Ve bir defasında gözümü kâğıttan kaldırıp geceye bürünmüş odanın içinde dolaştırınca aklıma gelmişti ansızın: Bir vakit, altı yıl öncesinde bir sonbahar gecesi aynı odada ve aynı yatakta "Gece Düşünceleri" adlı şiiri çiziktirmiştım, ondan birkaç yıl önce de "Anımsamalar" adlı şiiri ve aynı yerde belki daha başka şiirler de; çünkü o güne kadar pek çok defa aynı odada kalmıştım. İşte şimdi daha önce pek çok defa olduğu gibi aynı yatakta yatıyor, aynı duvar kâğıtlarına bakıyordum; aynı küçük lamba şimdiye kadar pek çok defa olduğu gibi yine komodinin üzerinde duruyordu, her şey yine "Anımsamalar" ve "Gece Düşünceleri" şiirlerinin yazıldığı zamankine benziyor ya da benzer görünüyordu. Ancak daha bir dikkatle bakınca yine de her şeyde bir başkalık vardı, her şey bambaşkaydı, yatakta yatıp kalem oynatan da bir zamanki insan değildi artık, apayrı biriydi; öte yandan şimdiki dizeler de bir zamankilerden değişikti, bir zamankilerden daha yaşlı, daha temkinli, daha çekingen, adeta daha sarsaktılar. Ayrıca, Alp yörelerini yansıtan sanırım *Kaplıcada Bir Konuk* kitabımda anlattığım modası geçmiş duvar kâğıtlarıyla o şiirin yemek salonunda sofrada otururken, kaplıca arkadaşlarıma bakışım da yine bir başka türlüydü şimdi. İçlerinden bazılarıyla aynı otelde üçüncü, dördüncü defadır karşılaşıyordum. Onlar da benim gibi yaşlanmış, biraz çökmüşlerdi, içlerinden bazısının dış-

leri dökülmüşe benziyordu; herkes başını eğerek birbirini nazikçe selamlıyor, yaşlılardan biri oturduğu yerden doğrulup kalkarken ya da yürüyüp giderken fazla sarsak davranacak olduğunda, gözler bir sır saklarlıkla başka tarafa çevriliyordu. Sözün kısası, yemek salonunda da durum aşağıdaki banyodakinden ve yukarıdaki yatak odasındakinden farklı değildi, görünürde her şey bir zamanki gibiydi adeta, yine de bir zamankinden tümüyle değişti, geçip giden yıllar her şeyi ve herkesi kemirip aşındırmıştı, savaş yılları da katmerlendirmişti.

Ve bir kez daha geride bırakılmıştı yine, benim için kür, eşim için özlenen, beklenen tatil. Sıcak banyoda ve güler yüzlü yatakta uyuklamalar son bulmuş, dizeler çiziktirmeye de bir süre için ara verilmişti. Günlük yaşam başlamıştı ve bizim için sevinçlerden çok tasalarla doluydu. Noel'in de eli kulağında, armağanların hazırlanıp paketlenmesi, mektupların yazılması gerekiyordu; bütün bunları da şu sıra güle oynaya değil, ancak kendimi zorlayarak ve zahmetle yapabiliyordum. Eve dönüş, bu kez, sorun ve sıkıntılara dönüş anlamını taşımaktaydı, bir süre daha bunlardan uzak kalsaydık hoş bir şey olurdu doğrusu.

Yola çıkacağımız gün, eşim büyük bavulumu hazırlamak üzere odama geldi. Daktilonun, giysilerin, çamaşırların dışında Baden'de edinilmiş yeni pek çok öteberinin, kalın mektup paketlerinin ve bir sürü kitabın da bavula yerleştirilmesi gerekiyordu. Neyse ki işin içinden çıkabildik yine de, benim büyük bavulun gözlerinde hepsini alacak yer vardı; bu kez bir hayli paket ve karton kutuyla ufak çapta tatsız bir savaş sürdürmek zorunda kalmayacaktık. Bavul hazırlandıktan sonra kapatıldı, bir adres iliştilirdi üzerine, ekspresle gönderilmek üzere otelin kapıcısına teslim edildi. Ertesi gün de biz evin yolunu tuttuk.

Lugano'ya kadar her şey yolunda gitti; ama daha sonra dönüş yolculuğunun karşımıza çıkardığı engel ve güçlükler dışa da yansıdı adeta. Biraz kar vardı çevrede, istasyondaysa evimizi ve yöreyi bilip tanıyan "bizim" şoförümüz değil, tanımadığımız bir başkası bizi karşıladı; bizim köyü her ne kadar biliyorsa da evimizden ve oraya hangi yoldan gidileceğinden habersizdi. Gerçekten de köyle ev arasında bir yerde araba kara saplandı ve bir türlü oynatılmadı yerinden. Arabasının derdine düşen şoförün gözü başka şey

görmediğinden, valizlerimizi birer birer alıp sevimsiz karlı gecede eve taşımak bize düştü. Aradan epey bir zaman geçmişti ki şoför göründü, bir fatura çıkarıp koydu önümüze: Köyde birkaç adam bulup bir öküz arabası sağlamış, arabasını geri geri çektirip şoseye kadar getirmişti. Kızıp içermeksizin, ama keyfimiz kaçmış, parasını ödeyip şoförü yolladık. Öyle anlaşılıyordu ki, bu dönüş yolculuğu üzerinde bir uğursuzluk vardı.

Eve yeniden yerleşmeden önce, Baden'den büyük bavulun gelmesini beklemem gerekiyordu. Taşranın ücra bir köşesinde oturuyorsanız, zaman zaman hiç denecek nedenlerden şaşkıncu güçlükler doğabilir ve sık sık yaşanan böylesi olaylardan biri de bagaj ya da diğer gönderilerin istasyonla ev arasında taşınmalarıdır. Bu konuda şimdiye kadar ne acayip olaylarla karşılaşmamıştık ki! Bu kez de yakın çevremizdeki o tek şoför hemen istasyona gidemedi; sabredip bir iki gün beklememiz gerekiyordu, biz de sabrettik. Sonunda istasyona giden şoför gereken yere başvurdu; ne var ki yetkili memurlar dört gözle beklediğimiz ekspres gönderiyi boşuna arayıp durmuşlardı. İçlerinden biri bavulu daha iki saat önce kesinlikle gördüğünü belirtmişti. Gelin görün ki, bu arada bavul kayıplara karışmıştı. Şoför de, bavul yerine onun kaybolduğuna ilişkin kötü haberle eve geldi. Ardından bir telefon trafiği başladı; bizim onsuz yapamayacağımız bavulu merak etmeye, onu ele geçirmek için savaş vermeye başlamıştık. İlk telefonun öbür ucundaki memurlar güldüler sadece, merak etmememizi söylediler, bavulun er geç bulunacağına bizi inandırmaya çalıştılar. Dediklerine göre, belki bir nakliye komisyoncusu onu yanlışlıkla alıp gitmişti. Ancak, cumartesi günlerden, pazartesi sabahına kadar sabredip beklememiz uygun olacaktı.

Ne yapabildik bu durumda? Ama biz yine de pazar günü bir avukat dostumuza telefon ettik, o da bize bavuldaki eşyanın hemen bir listesini çıkarmamızı salık verdi; bütün eşyayı elden geldiğince eksiksiz tanımlayacak, her birinin günümüzdeki değerini belirtecektik ki, ertesi gün gerektiğinde hemen tazminat davası açıp hazırladığımız listeyi polislin işini kolaylaştırabilelim.

Pazartesi sabahı oldu, istasyondaki yetkili memurdan yine bir telefon geldi. Bu kez gülmüyordu ve bizi yatıştırmaya da çalışmadı; süklüm püklüm bize bildirdiğine göre üzgündü, bavulu nakliye

komisyoncularının hiçbiri yanlışlıkla alıp götürmemiştir, bavul çalınmış olmalıydı ve kendisi durumu polise bildirmişti.

Artık bir kesinliğe kavuşmuştuk, bundan böyle yapılacak şey bavulun kaybına alışmaktı. Sınırın ötesindeki dostlarımla hısımla akrabalarımı düşündüm, içlerinden pek çoğunun bundan böyle kaybedecek ne bir konutu, ne evinde bir eşyası ne de kocaman bir bavulu kalmıştı; yine içlerinden pek çoğu, benimkinden hayli büyük kayıpları olağanüstü bir serinkanlılıkla sineye çekmiş görünüyordu. Biraz utanıp sıkılır gibi oldum, başıma gelen felakete ne olursa olsun elden geldiği kadar mertçe katlanmaya karar verdim. Şunu da belirteyim ki, böylesi durumlarda çoğunluğun tutumunu paylaşan biri değilim; her kayıpta, yaşamın her yoksullaştırılması ve yozlaştırılmasında kendimi örneğin şöyle avutmaya çalışmam: “Milyonların açlık çektiği, yüz binlerce konutun yıkıldığı, yüz binlerce ailenin yok edilip birbirinden koparıldığı ve sefaletle sürüklendiği günümüzde özel bir kaybın, özel bir eşyadan vazgeçmenin sözü mü olur!” Tersine, kanımca “özel” yaşamımızın yoksullaşmasını ve sefilleşmesini hiç de önemsemezlik etmemeli ve bunu pek doğal bir şey gibi algılamamalıyız. Diyelim ki biri bana geldi de işini, ekmeğini kaybettiğinden ya da çocuğunun öldüğünden yakındı, ona “kişisel ufak sıkıntılarınızı bu kadar ciddiye almayın” demekten utanıp sıkılırdım. Ayrıca, çocukluktan çıktım çıkalka kahramanlık denen o ruhsal tutumu kuşkuyla karşılamışumdur hep. Çocukken, evet, Mucius Scaevola’yı* ve direğe bağlanıp işkenceden geçirilen Kızılderili’yi ben de kendim için ideal bellemiştim ve bugün de saygı duyarım onlara karşı, ama her yaşam kendi yıldızları altında var olur, benimkilerse kahramanca, vatanperverce ve askerce bir tabiatta değildi; benim payıma düşen görev bu tür yıldızlar önünde saygıyla eğilmek, onlar uğruna savaşmak değildi, tersine: Makineleşme, savaş, devlet, kitlesel idealler aracılığıyla tehdit altında tutulan “özel”, bireysel yaşamı savunmak zorundaydım. Öte yandan, kahramanlığın uzağında yaşamamanın, kahraman değil, kısaca insan olmanın çoğunlukla daha

* Mucius Scaevola, MÖ 508’de Roma’yı kuşatma altında tutan Porsenna’ya karşı bir suikast girişiminde bulunmuş, korkusuzluğunun bedelini sağ eli yakılarak ödemiştir. Ancak arkasındaki 300 adamının da yardımıyla sonunda Porsenna’yı geri çekilmeye mecbur bırakmıştır. (ç. n.)

büyük bir cesareti gerektirdiğinin de bilincine varmamış değildim. Diyelim ki bir dostum öldü ya da ağır bir kayba uğradı, nihayet boyun eğip yaşamın hakkını teslim etmek, ama her şeyden önce kaybı ve acıyı da gerçekten yaşayıp bunlara ruhumun kapılarını açmak, kaybın da acının da hakkını onlardan esirgememek bana uygun düşen bir davranıştı. Gerçi benim de tanık olduğum iki kahramanlık döneminin gösterdiğine göre, insan, her türlü yağmalamaya, basitleştirmeye ve yoksullaştırmaya alışan, rahatlıklardan, şirin evlerden, kitaplıklardan ve resimlerden, temizlikten ve doğru dürüst giysilerden uzak yaşayabilen, hatta bu yoksullaşmalardan gurur verici ve cesurca bir davranış biçimi üretip ortaya koyacak güçle donatılmış bir varlıktı. Peki ama, açık konuşmak gerekirse, bunun böyle olması, evlerin, kitapların ve resimlerin, temizliğin, insandaki az buçuk bir düzen ve güzellik gereksiniminin boş şeyler sayılacağı konusunda bir kanıt oluşturmaz mı? Hayır, görülmüştür ki kahramanlık dönemleri yalnız canice ve iblisçe değil, aynı zamanda alabildiğine çirkin ve hazmedilemez bir şeydir; o “karnı tok” ve “burjuva” dönemlerindeki şımarıklık, lüks ve israf, savaş ve kahramanlığın o bir tek gün ya da ayının ulusların ekmeklerini, paralarını ve birazcık rahatlarını yiyip yutma ve saçıp savurma lüksüyle kıyaslandığında, gülünç denecek kadar önemsiz kalır. Ben, kahramanlık taraftarlarının safına geçmek, basite indirgemek, “tehlikeyle yüz yüze yaşamak”, sefaletle övgüler döşenmek için şimdiye kadar bir neden göremedim. Eski, sevimli bavulumla ve içindeki eşyayla vedalaşmayı tevekkülle kabullenmeden, hiç değilse üzüntüyle başımı sallayarak kaybolan bavulumu gözlerimin önünde canlandırmak istiyordum.

Bavuldaki eşyanın olabildiğince eksiksiz bir listesini çıkarıp yetkili makamların eline ulaştırma zorunluluğu bunun için bol bol fırsat verdi bana. Öte yandan, bellek için fena bir egzersiz sayılmayacak bu çalışmanın pek de hoşta gider bir şey olduğu söylenemezdi; üstelik, biraz sonra göreceğimiz gibi, hazırlanan liste de sayfadan sayfaya tatsızlaştı, hatta ürkütücü bir görünüm aldı.

Dediğim gibi, ilkin eşimin yardımıyla bavuldaki eşyanın bir listesini hazırlamam gerekiyordu; bu arada vedalarda hep yaşanan bir sürü geriye bakış ve anımsama karıştı işin içine. Neler, ama neler kaybetmemiştim! Kaybettiklerimin arasında bir kez bavulun ken-

disi, bu eski dost ve gezi arkadaşım vardı. Onu bir zaman, Birinci Dünya Savaşı'ndan önceki yıllarda Hindistan yolculuğu için bir bilet edindiğim Zürih'teki seyahat acentamdan almıştım. Bavul Penang'a kadar vapurda, ardından Singapur'a kadar karada bana eşlik etmiş, sonra yine, bu kez küçük gemilerde hep benimle beraber olmuş, derken benimle Sumatra'ya geçmiş, ırmaktan yukarı yanımda bir hayli yol alıp cangıla gelmişti; Malezyalı ve Çinli hamalları hayli terletmiş, yaşadığı o bir tek egzotik gezi sonunda alışılmadık adlarla ve pek çok yabancı dilde başka alfabelerle yazılı bir sürü otel etiketiyle üstü kaplanmıştı. Ne var ki, aradan geçen pek çok yıl içinde söz konusu etiketler iliştilerildiikleri yerlerden kalkmış, ovula ovula yıpranmış, zamanla geride hiçbir iz bırakmadan kaybolup gitmişti.

Bavuldaki belki de en değerli eşyam daktiloydu, yolculuklarda insanın yanında taşıyabileceği Amerikan yapımı hafif bir şeydi. Doğu Yolcuları'nın "Siyah Kral"* adıyla tanıdıkları dostum onu bir zaman armağan etmişti bana; daktilo *Nürnberg Yolculuğu*'nun ve *Bozkırkurdu*'nun ilk bölümlerinin temize çekilmesinde benden yardımını esirgememiş, sonra da armağan yoluyla eşimin mülkiyetine geçmişti. Onun yerini tutacak bir başka daktilonun kesinlikle sağlanması gerekiyordu.

Derken listede sıra giysilerle çamaşırlara geldi, iki takım elbise vardı bavulda; biri İngiliz kumaşından ısmarlama dikilmiş, hayli şık bir şeydi, sonra gömlekler ve gecelikler, bir yağmurluk, ayakkabılar, çoraplar. Belki de uzun vadede eksikliğini en çok hissedeceğim şeyler olacaktı bunlar ama şimdilik kayıp olmalarından duyduğum üzüntü o kadar fazla değildi. Şu sıra gömleklerden ve giysilerden daha çok beni üzen, o eski ve sağlam kâğıt makasım, her gün kullanageldiğim bu eşyaydı, neredeyse kırk yıldan beri binlerce kez elime almıştım onu, hatta bundan da çok beni üzen, gezi ve yolculuklarda yararlandığım o büyük ve yumuşak yün battaniyeydi; bir zaman Berlin'deki yayıncımın eşi kendi eliyle örmüştü battaniyeyi. Bir vakit ki refah yıllarında enfes battaniyeyi Egadin'de bana armağan etmişti; daha sonra da o "büyük zaman" çıkagelmiş, sevgili yaşlı S. Fischer zamanında bu dünyadan göçmüş, eşi yaşlı hanımefendiye Berlin'de birbiri ardından pek çok sıkıntı ve aşığ-

* Hesse'nin İsviçre'nin Winterthur şehrinden dostu ve hamisi Georg Reinhart (1877-1955). (ed. n.)

lanmayı sineye çektikten sonra İsveç'e göç etmiş, ama orada da rahat bırakılmayıp Moskova ve Japonya üzerinden Amerika'ya uçmuştu. Bilmem hâlâ hayatta mıdır? Battaniyeye "parke zemin" adını takmıştım, "Kremadan Çadır" adını da kullandığım olmuştu, çünkü açık ve koyu kahverengi karelerden oluşuyordu. Bir zamanlar dağlarda geçirdiğim kışlarda, daha sonra evin yeterince ısıtılmadığı kimi serin akşamlar ve gündüzlerde bana dostça hizmette bulunmuştu; yeter ki ona tekrar kavuşayım, karşılığında gerçek değerinden daha fazla para ödemeye razıydım.

Öte yandan, bavuldaki eşyamanın "gerçek değeri" ne gelince, bunları saptarken ikide bir dehşetten ağzım açık kaldı. Biraz mağazaların kataloglarını karıştırıp biraz telefonla sağdan soldan bilgi edinerek, kaybolan eşyanın günümüzdeki fiyatlarını saptamaya çalıştık. Astronomik rakamlara bakınca, bavul çalınmadan önce gerçekten varlıklı biri sayılacağım söylenebilirdi. Eşyam arasındaki bir, iki gömlek neredeyse dört yüz frank değerindeydi, çorapların değeri yüz frankı geçiyordu; benim eli yüzü düzgün, o eski bavul içinse en azından iki yüz frank ödemek gerekiyordu. Benimkisinin kalitesinde bir bavul da bugün edinilebilir miydi, bilmem! Eşyadan hangisi olursa olsun bugün satın almak istenirse, bir zaman ödenmiş paranın birkaç katının ödenmesi gerekiyordu. İnsanın bu fiyatları görüp de Birinci Dünya Savaşı'nın sonundaki büyük enflasyonun başlangıcını anımsamaması elde değildi. Fiyatı bugün beş yıl, hele on yıl öncekine göre değişmeden kalmış pek az eşya bulunur, belki de hiç bulunmazdı; her şey pahalalmış, her şey değerlenmiş, sıradan insanlar için satın alınabilir olmaktan çıkmıştı. Neyse ki kendini bu sağlıksız tırmanışın dışında tutabilmiş bazı şeyler de vardı; hatta öyle şeyler vardı ki, bir zamankinin birkaç katı daha ucuzlamıştı. Örneğin, on yıl önce yayınevlerinden birine şiir gönderen bir şair, bugün aynı şey için alacağı ücretin tamı tamına üç kat fazlasını alırdı. Bu sefalet ortamında böyle bir şeyi düşünmüş olmam sevindirdi beni, çünkü kültürel yaşamın da tıpkı ekonomik yaşam gibi maddi değerlere bağımlı olduğunu ileri süren tarihsel materyalizme karşı öteden beri içimde bir başkaldırı yaşayıp durmuştu. Bir şiire ödenen ücret birkaç yıl içinde üçte iki oranında azalmıştı. Azalmıştı da yayınevleri şiir sıkıntısı mı çekiyordu sanki? Ne gezer, şiirden bol bir şey yoktu ellerinin altında, zaman zaman

içlerinden birini alıp basmaları gerçek bir lütuf sayılıyordu. Peki, ya şiirlerin niteliği? Onda da bir düşme olmuş muydu? Ödenen ücretin azalmasında onun da suçu var mıydı? Burası saptanacak gibi değildi.

Sonunda listeyi tamamlamıştık. Kimi ufak şeyleri listeye almakta kararsızlık göstermiştik, örneğin pek basit satranç takımımız bunlar arasındaydı; ne var ki, küçük şeyler günümüzde hayli pahalıydı, bunları da kurtarmaya bakmamız gerekiyordu. Ancak, çabamızın bir işe yarayıp yaramayacağı hiç belli değildi. Turalım ki demiryolları idaresi kaybolan bavulumu tazmin isteğimi tümüyle haklı buldu – listemin gerçeğe uygun hazırlanıp hazırlanmadığına, isteklerimin haklı sayılıp sayılmayacağına kim karar verecekti? Dolandırıcının biri olsaydım, hayal ürünü pahalı bir saati, iki çift altın kol düğmesini, daha başka falan ya da filan şeyi listeye dahil edebilirdim pekâlâ, nasıl olsa kâğıttan herhangi bir itirazın yükselleceği yoktu. Bu konuda baş gösterebilecek uyumsuzluklar nasıl ve hangi makam tarafından karara bağlanacaktı? Bu işte avukatın bir yararı olur muydu? Olsa bile kaç mâl olurdu? Hay aksi şeytan, ne salakça, ne tatsız bir işe bulaşmışım. Ne olursa olsun, olayın dava konusu olmasına izin vermeyecektim; bu yaşa gelmiş, şimdiye kadar mahkeme nedir bilmemişim.

Pek sıkıntılı bir günü geride bırakmıştık. Peki, bizim Noel günleri ne olacaktı? Allah'ın belasını liste de henüz tastamam hazırlanmış değildi, daktilo gibi birkaç parça şey vardı ki, bugünkü fiyatlarını daha belirleyememiştik. Keyfimiz kaçmıştı, gidip yattık.

Ertesi sabah odamın kapısı çalındı. Yataktan kalkmamışım henüz. Eşim içeriye girdi; yüzünde tuhaf, neşeli bir ifadeyle sordu: “Tahmin et, ne bulundu?”

Bulunan bavuldu. Lugano istasyonundan bildirdiklerine göre, aranan bavul yanlışlıkla Baden'e gerisin geri yollanmıştı. Bunu kimin ve ne amaçla yaptığı belirlenecek gibi değildi. Anlaşılan bizim gibi bu eve dönüş yolculuğuna hoşnutsuzlukla bakan bavulun kendisi, yetkililerin boş bir anımı yakalayıp yeniden trene atlamış, Baden'in yolunu tutmuştu. Yarın ya da öbür gün Baden'den dönüp gelecek ve bize teslim edilecekti.

Eşimle ben öylece dikilip birbirimizin yüzüne baktık. Bütün bu geçen günler boyunca sevimsiz ve yararsız işler peşinde koşmuş,

kızgınlıkla, üzüntüyle, tasayla, telefonla, yazıp çizmeyle, ünlü listenin hazırlanmasıyla vakit geçirmiştik. Utanıp sıkıldık, sevindik, güldük, duygulandık. Fakat sevimsiz dönüş yolculuğundan sonra evimizde olmak gerçekten güzel geldi bize. Ve bu yıl ilk defadır ki Noel'in eli kulağında olduğuna gerçekten inanıp buna sevindik.

Şeftali Ağacı

Bu gece lodos sabırlı ülkenin, boş tarla ve bahçelerin, kuru asmaların ve çıplak ormanın üzerine var gücüyle ve acımasızca yüklendi, ağaçların tüm dallarını ve gövdelerini hırsla çekip çekiştirdi, bir engelle karşılaştıkça uluyup ateş püskürdü, incir ağacında takur tukur kemiksi sesler çıkardı, sararıp solmuş yaprak bulutlarını anaforlarla tepelere sürükledi. Sabahleyinse savrulan yapraklar kocaman temiz yığınlar halinde, üzerlerine bastırılmaktan yassılmış ve boynu bükük, rüzgâra karşı sığınaklı her köşenin, her duvar çıkıntısının arkasında serilmiş yatıyordu.

Bahçeye girdiğimdeyse burada bir felaket gerçekleşmişti. Şeftali ağaçlarımdan en büyüğü yerde yatıyordu; toprağa yakın bir köşesinden kırılmış, Rebberg'in dik bayırından aşağı doğru yuvarlanmıştı. Pek yaşlandığı yok bu ağaçların, ayrıca öyle azman ve babayiğit ağaçlardan da değiller; narin ve hastalığa eğilimli bir yapıları var, örselenip incitilmelere karşı aşırı duyarlılar, reçineli öz suları aşırı incelmış, eski bir soyluluktan bir şeyler barındırıyor. Devrilen bu ağaç pek de değerli ya da güzel sayılmazdı ama şeftali ağaçlarımda içinde en büyüğüydü, eski bir ahbabım ve dostumdu benim, ahbablık ve dostluğumuz bu malikâneyi kendime yurt edinmemden öncesine uzanıyordu. Her yıl mart ayını yarılar yarılama tomurcuk verir, pembe pembe çiçeklerin bir köpük gibi kapladığı tepesi, güzel havaların mavisıyla belirgin, yağmurlu havaların grisiyle hayli ince bir karışıklık oluşturur, serin nisan günlerinin kaprisli ve hoyrat rüzgârlarında sağa sola sallanır, kanatları limon sarısı kelebekler altından alevlerle üzerinde uçuşurdu; o kara yürekli fon rüzgârına karşı koymaya çalışır, yağmur mevsiminin ıslak grisinde sessiz ve düşlere dalmış dikilip durur, bağlarla örtülü dik yamaçlardaki otlar yağışlı geçen her gün biraz daha yeşerip tavlânırken, o hafifçe bel vererek gözlerini ayakları dibindeki otlara çevirirdi. Bazen çiçeklenmiş küçük bir dalını kopararak eve, odama alıp götürdüğüm olmuştu; bazen günden güne meyveleri ağırlaştığında, bir payan-

dayla yardımına koşmuştum; geçmiş yıllarda kimi zamanlar da, çiçeklenme döneminde onu resmetme denemesinde bulunacak kadar arsızca davranmıştım. Yılın bütün mevsimlerinde bahçede dikilip durmuş, benim küçük dünyamdaki yerini koruyup bu dünyanın bir parçasına dönüşmüş, sıcağı, karı, fırtınayı ve sessizliği benimle paylaşmış, ezgilere sesiyle, resimlere ahengiyle eşlik etmiş, yavaş yavaş serpilip büyüyerek üzüm kütükleri için dikilen kazıkların boyunu geçmiş, pek çok kertenkele, yılan, kelebek ve kuş nesli ölüp gitmişken o hayatta kalmıştı. Kendisine seçkin bir ağaç gibi davranılıp özel bakım gösterilmemiş, ama benim için vazgeçilmez bir ağaç kimliğiyle varlığını sürdürmüştü. Meyvelerinin olgunlaşmaya başladığı dönemde her sabah evde merdivenlerden inip çıkarken yolumu değiştirip ona kısa bir ziyarette bulunmuş, gece yere dökülen meyvelerini ıslak otlar içinden devşirerek cebime tıktırmış ya da bir sepete yerleştirip, olmazsa şapkamın içine koyup eve taşıyarak güneşte kuruması için terasın korkuluğunun üzerine dizmiştim.

Oysa şimdi bu eski ahabım ve dostumun bulunduğu yerde bir boşluk göze çarpıyordu; küçük dünyamda bir çatlak belirmişti ve karanlık, ölüm ve dehşet gözlerini dikmiş bu çatlaktan içeri bakıyordu. Kırılmış gövde boynu bükük yatıyordu yerde, ağacı esnekliğini yitirmiş ve biraz süngersi bir görünüm almıştı. Dallar ağaç devrilirken bükülürmüştü; belki iki hafta daha dayanabilecek, gökyüzünün mavilik ve griliklerinin karşısına çıkacaklardı. Bundan böyle ne bir dal, ne bir meyve koparabilecektim ağaçtan, bundan böyle dallarından birinin özgün ve fantastik mimarisini resme geçirmeye çalışmayacak, sıcak yaz öğlelerinde merdivenden inip çıkarken onun yanına uğrayarak ince gölgesinde bir an soluklanamayacaktım. Bahçıvan Lorenzo'ya seslenerek devrilen ağacı alıp ahıra götürmesini söyledim. İlk yağmurda yapılacak başka işin olmadığı bir gün bıçkılanacak, yakacak oduna dönüştürülecekti. İçerlemiş, arkasından baktım. Yazık, ağaçlara da bel bağlamaya gelmiyordu artık, onlar da insanın elinden kayıp gidebiliyor, onlar da seni beni düşünmeden bu dünyadan göçebiliyor, insanı yüzüstü bırakıp o koyu karanlığa dalarak gözden kaybolabiliyorlardı!

Lorenzo'nun peşi sıra baktım, ağacın gövdesini güçlükle taşıyıp götürüyordu. Hoşçakal, canım şeftali ağacım! Hiç değilse, ki bu da bir mutluluk senin için, doğal ve gerçek bir ölümle öldün, karşı koyup dayanmaya çalıştınsa da daha çok tutunamadın ve büyük düşman kafanı koparıverdi. Sen de sesini çıkaramadın, devrildin, kökünden koparılıp alındın. Ama diyelim uçaklardan atılan bombalarla parça parça edilmiş değilsin, o şeytan icadı asitlerle yanıp kavrulmadın. Milyonlarca insan gibi vatanından, yurdundan sökülüp alınmadın, kanayan köklerinle bir başka toprağa şöylece iştirilmedin ve çok geçmeden yeniden yaka paça tutulup yurdundan, vatanından atılmadın, çevrende yıkımlara, yokoluşlara, savaşımlara ve zorbalıklara tanık olmadın, sefalet içinde hayata yummadın gözlerini. Sizleri bekleyen, sizin gibilerine yaraşır bir yazgı gelip çullandı üzerine. Bu yüzden sana mutlu gözüyle bakıyorum, bizlerden daha olumlu, daha elverişli koşullarda yaşlandın, bizlerden daha onurlu bir ölümle göçtün bu dünyadan. Bizler, yaşlılık günlerimizde kirletilmiş bir dünyanın zehrini ve sefaletine karşı kendimizi savunmak, soluyacağımız bir lokmacık havayı dört bir yanımızı yiyip kemiren bir bozulmuşlukla pençeşekerek sağlamak zorundayız.

Ağacın yerde yattığını görünce, böylesi kayıplarda hep yapıldığı gibi onun yerini tutacak bir başka ağaç dikmeyi düşünmüştüm. Devrilen ağacın yerinde bir çukur kazacak, epey bir süre çukuru açık bırakıp havayla, yağmurla ve güneşle temasını sağlayacak, zamanla içine biraz hayvan pisliği, yabancı ot yığınlarından hazırlanacak biraz gübre, ayrıca ağaç külüyle karıştırılmış türlü çerçöp atacak, yumuşak ve ılık yağmurlu bir günde körpe bir fidanı alıp çukura dikecektik. Bizim buradaki toprak ve havayı bu körpe fidan da, bu ağaç yavrusu da pek sevecekti, o da buradaki asmalar, çiçekler, kertenkeleler, kuşlar ve kelebeklerle arkadaşlık edecek, onların iyi bir dostu olacak, o da birkaç yıl içinde meyve verecek, bahar geldi mi martın ikinci yarısında albenili çiçeklerini açacak ve talih yüzüne gülerse yaşlanıp kocayabilecek, yorgun düşmüş bir ağaç olarak bir fırtınaya, bir toprak kaymasına ya da üzerine yüklenecek bir kar yığına kurban gidecekti.

Ne var ki, devrilen ağacın yerine bu kez yeni bir fidan dikmeye karar veremedim. Hayatımda pek çok ağaç dikmişim, bir tane az

ya da çok fark etmezdi. Hem içimde buna karşı koyan bir şey vardı, burada bir kez daha bu döngüyü yenilemekten, yaşam çarkını yeniden döndürüp ağgözlü ölüm için yeni bir av yetiştirmekten beni alıkoyuyordu. Gönlüm istemiyordu böyle bir şeyi. Şeftali ağacımın yeri varsın boş kalsındı.